

Elitéli a korabeli középiskolai oktatást, mely túlságos súlyt fektet a nyelvtanításra, ahelyett hogy tárgyi ismereteket nyújtana. Nem helyesli sem a kizárólag családi, sem a pusztán iskolai nevelést. A künlakással vagy félellátással bíró iskolarendszert tartja leghelyesebbnek. Jellemző ez a felfogás, mivel napjainkban a franciák között számos ellensége van az internatus-szervezetnek (l. *Aicard* «L'âme d'un enfant»). A nyilvános oktatás korán kezdődhetik, Rousseau elveit megcáfolták Pestalozzi, Cochin, Millet kisasszony. Elitéli a mesterkéltnöveléseket és jutalmazásokat, melyek egyrészt gögöt, másrészt csüggedést keltenek. A felső oktatásban egyes karok felállítása helyett teljes egyetemek alapítását sürgeti; Franciaországnak 27 ily egyetemre volna szüksége. Javaslatában érinti a tanítóképzést, de itt mások nyomán halad. Kétszer benyújtott javaslatát nem fogadták ugyan el, de a francia közoktatás az utóbbi 30 év alatt Condorcet és a XVIII. század demokratikus eszméinek hatása alatt újjáalakult, és ugyanezen eszméknek Rey egyik törhetetlen előharcosa volt.

«*L'Association britannique pour l'avancement des sciences*» 1904. aug. 17—25. Cambridgeben tartotta 74. gyűlését. 3000 tag és körülbelül 200 külföldi meghívott vendég vett azon részt. A tíz szak közül az egyik a neveléstudomány ágával foglalkozott. A hereford-i püspök, Jones, Molloy Hall előadásain kívül dr. Körösy I. tanulmányában összehasonlította a két nem értelmi erejét. A «*British Association for the Advancement of Science*» legközelebbi ülését Captown-ban (Dél-Afrika) tartja és elnöke Darwin tanár lesz, a nagy Darwin fia.

Közli: *Karl Lajos.*

★

Olasz lapokból. (Megjegyzések az új népiskolai törvényre). — Hogy született a «Siv?» — Matilde Serao «A lélek kenyeré»-ről. — Tanítók és könyvtárak. — Vegyes osztályok. — Tanfelügyelők fizetésrendezése. — A tanítók árvái. — Arany helyett papíros.)

— A firenzei *Rassegna Scolastica* 1904. évi dec. 1. számában már is panaszkodik, hogy az új népiskolai törvény* egyik-másik intézkedését a községek vagy kijátszák, vagy vonakodnak végrehajtani. Különösen megrója, hogy az új törvényben megállapított magasabb fizetést nem akarják kifizetni a tanítóknak. Az egész országban egyetlen egy község, a kis Ascoli Piceno felelt meg ekkoráig köteletségének; a többi azt lesi-várja, hogy az állam térítse meg előbb nekik azt a «kiadásukat», amit tulajdonképpen nem adtak ki. Felteszi a cikkíró a kérdést, hogy vajjon meddig kell még várniok azoknak a szegény ta-

* *Magyar Pædagogia* múlt évi nov. számában, 531—534. l.

nitóknak a pár lirányi fizetés-különbözetre. Elvárja, hogy az illetékes minisztérium nem fogja jóváhagyni az olyan huzakodó községek költségvetését, ha a julius 8-iki törvény rendelkezéseit nem foganatosítják.

Az új törvény 8-ik szakasza úgy intézkedik, hogy azok az elemi iskolai tanulók, akik tanulmányaikat középiskolákban kívánják folytatni, már a IV. osztályban úgynevezett *érettségi* vizsgálatot tesznek. Erre nézve nagy aggodalmai vannak a cikkírónak. A gimnáziumi tanárok ugyanis eddig mindig arról panaszkodtak, hogy általában még azok a növendékek sem felelnek meg a kívánalmaknak, akiket az V. elemi osztályból vettek fel. Ugyan mit csinálnak majd ezután a tanítók, ha már a IV. osztály végzése után *érettek* lesznek a tanítványaik? Ezt az új rendelkezést nagy visszaesésnek tartják. Igaz, hogy a középiskolákra előkészítő elemi tanfolyam a legtöbb országban négy évből áll, de szerinte azokban az országokban többre becsülik az iskolát, mint önáluk s egy tanítóra 20 (!?) gyermeknél több nem igen esik, holott önáluk ritka az olyan tanító, aki a IV. osztályban 40-nél, az V-ikben 50-nél vagy még ennél is több növendékkel nem vesződnék, már pedig — úgymond — az olyan gyümölcsfa, amelyiken sok a teher, nagyon kevés gyümölcsöt tud megérelni s az is apró és fanyar lesz.

A dec. 15-iki számban *Ambruzzi* erősen kikel az ellen, hogy *Orlandó* miniszter az új tanulmányi rendszer reformjánál nem volt kellő tekintettel arra az iszonyú járványra, melyet *Bismarck* az *okleveles proletárokról* nevezett el. Letagadhatatlan veszedelemmel fenyegeti az iskolákat a túlszufsultság és a vele együtt járó túlterhelés, az idegbetegség. Az, hogy a miniszter választást enged a görög nyelv és matematika között, a mindegyre aggasztóbb méreteket öltő szerencsétlenségen egy hajszálnyit sem segjt. Eddig rendszerint megkövetelték, hogy az V. elemiből táborozzák a középiskolák a 11 évet betöltött ujoncokat s még azoknak is nehéz volt a haladás, a roppant tanítási anyag miatt, vagy a középiskolai tanárok gyarló, fogyatékos pædagogiai előkészültsége miatt. Általános volt a panasz amiatt is, hogy az V. elemi osztályban kelletténél több elmélettel tömték meg a gyermek fejét, csakhogy el ne bukják a felvételi vizsgálaton. Váltig hangoztatták, hogy a középiskolák idegbegegké nyomorítják a gyermekeket és ebben igazuk volt, mert hiszen a mostani vizsgálati rendszer tényleg megviseli az idegeket, melyek manapság különben is tehetetlenül küzdenek az öröklött gyengeségekkel és sorvadoznak (az apák bűnéből). Most pedig, mikor már 10 éves korukban felveszik a középiskolába, anélkül azonban, hogy a tanítási anyagot megrostálva leszállítanák, vagy a módszert egyszerűsítsék: könnyen el lehet gondolni, hogy ez hova vezet. Hát ugyan nem kacagni való már a neve

is annak a vizsgálatnak, amit az a IV. elemi osztályos gyerek tesz? *Érettségi vizsgálat!* Ugyan mi érhetett meg egy tíz esztendő s ember agyában, akinek csak akkor kezd nyílni az esze s akinek — igazság szerint — csak akkor kellene megkezdeni az olyan tárgyak tanítását, melyeket nem közvetlen megfigyelés útján tanul. Ha Orlando miniszter jót akart tenni az ifjú nemzedékkel és valóban hazafias dolgot akart cselekedni, akkor inkább késleltetni kellett volna a középiskolába való felvételt, nem pedig siettetni. Vagy ha már éppen azt akarta, hogy a tíz éves gyerekből is lehessen diák, meg kellett volna könnyíteni az alsó osztályok tanítási anyagát és kivált arról kellett volna gondoskodnia, hogy a tanárok ne csak értsék a tárgyakat, hanem tanítani is képesek legyenek, úgyde ez idő szerint úgy áll a dolog, hogy bár nem a saját hibájukból, de valósággal csak kivételesen akad köztük jó *tanító*, holott az elemi iskolai tanítók már a képzőintézetek sajátos természeténél fogva is, rendelkeznek a szükséges didaktikai készültséggel. Ezt a nagyjelentőségű iskolai reformot anélkül hozta be a miniszter, hogy az igazi szakembereket megkérdezte volna. Pedig Olaszországban vannak szakemberek, mint pl. Angelo *Mosso* tanár, a világhírű fiziologus. Ha őt megkérdezi, bizonyosan figyelmezteti a minisztert a túlterheléssel járó testi és lelki veszedelmekre. Cikkirónak az a nézete, hogy a közoktatásügyi tárcát nem lenne szabad a folytonos kormányválságtól függővé tenni, különben értékeset nem alkothatnak az egyes miniszterek, csak kapkodnak ide-oda, mert a fejük fölött lógó Damokles-kard mindegyre emlékezteti őket a *Memento mori-ra*.

— *Don Alvaro* ugyanott ismerteti a világszerte ismert ifjúsági írónak, *Edmondo De Amicis*nak egyik barátjával folytatott beszélgetését, melyben elmondja, hogy miként fogamzott meg a lelkében annak a könyvnek a gondolata, mely Olaszországban eddig 300-nál több kiadást ért s amelyet az összes művelt nyelvekre lefordítottak. A kiváló író érdemeit a közoktatásügyi miniszter a minap azzal kívánta elismerni, hogy kinevezte az országos közoktatási tanács tagjának. A *Sziv* megírására egy véletlen eset indította. Amint elbeszéli, mindennap el szokott menni gyermekei után az iskolába, hogy haza kísérje őket. Olyankor szóba állt az aprósággal, tudakozódott tőlük egyről-másról s így lassanként beavatták az iskola belső életébe s bepilanthatott a gyermekek titokzatos lelkébe. Egyszer, mikor a tanítás végeztével jöttek ki osztályaikból a gyermekek, látta, hogy egy körülbelül hét éves fiúcska odamegy *De Amicis* fához, aki vele szemközt jött, megsimogatja tenyerével az állát. Ez a testvéries gyöngédség őt végtelenül meghatotta. Abban a percben villant meg először az agyában az a gondolat, hogy megírja a *Sziv-et*. Két hónap alatt meg is írta.

másik két hónap alatt letisztázta, de olyan buzgósággal, olyan türelmetlenül s akkora lelki gyönyörűséggel dolgozott rajta, mint életében talán soha. Ugyanakkor szóba került az írónak legutóbbi nagy műve, melyen 25 éves kora óta dolgozik s most van sajtó alatt: az *Idioma gentile*. A kiadó (*Fratelli Treves, Milano*) előzetes értesítéséből látjuk, hogy De Amicisnek ez az alkotása is foglalkoztatja majd a művelt világ tanügyi irodalmát s mi is örvendeni fogunk, ha megjelenése után mindjárt ismertethetjük s a bennünket közelebről érdeklődő részleteket olvasóinknak bemutatgatjuk.

A nápolyi *Giorno* 1904. évi nov. 20-iki számában *Matilde Serao* «A lélek kenyere» c. alatt élénk színekkel, mélyen érző szívvel írja le Nápoly népoktatásügyi viszonyait. Elmondja ott, hogy a kapusoknak, bérkocsisoknak, házalóknak, mesterembereknek alig 4—5 százalékára tud olvasni. Mikor az író megkérdezte egyiktől-másiktól, hogy tud-e írni-olvasni, ezt felelték neki: «Asszonyom, ha én tudnék olvasni, most nem lennék itt, hanem a saját palotámban laknám». Náluk ugyanis az a felfogás, hogy aki már behatolt a betűvetés titkaiba, annak nem szabad szegény embernek lenni, mert abból király vagy más aféle lehet, kunyhóban nem lakhatik, napszámba nem járhat, a templom lépcsőin nem koldulhat, nem halhat meg börtönben, vagy kórházban. Leírja *Serao*, hogy milyen életet élnek künn az utcán a munkásnép apró gyermekei. Egyes városrészekben csak olyan nyomorúságos «iskolák» vannak, ahol valamelyik «komámasszony» naponként öt fillérért, vagy még annál is kevesebbért lássékképen felügyel a gyermekekre, akiket azért visz oda az anyjok, mert munkába kell mennie. E vérlázító nyomorúság láttára keserű szavakra fakad. Fényes bálókát rendeznek — úgymond, — ezeket érő műtárgyakat sorsolnak ki, de iskolák nincsenek, s a fiú- és leánygyermekek ezrével rothadnak el testben és lélekben a ronda utcákon. Mindenre van pénz, csak iskolára nem jut. A *Margherita*-egyesület hölgyei felolvasásokat, kirándulásokat rendeznek, hogy 22—27 vaknak zongorát, fonográfot, biciklit vegyenek, de iskolára nincs pénz, a tanítónők éheznek, a nép gyermekeit a bűnök fertőjébe engedik merülni. Lehet-e hát csodálkozni rajta, hogy a statisztika a szép Nápolyban annyi lopást, rablást, gyilkosságot jegyez föl, hogy minden olasznak pirúlnia kell önmaga és a külföld előtt? A szocialisták hiába követelik, hogy az iskolás gyermekek ebédjéről Nápolyban is gondoskodjanak, mint Olaszország sok más városában. Nem adnak ott kenyeret sem a testnek, sem a léleknek.

— Nagy akadálya volt az olasz tanítók önművelésének az az eddigi eljárás, hogy az országos könyvtárakból csak «tekintélyes» egyének jótállása mellett vehettek ki könyveket használatra. A tanítók jo-

gos panaszát a *Rassegna Scolastica* értesülése szerint, végre meghallgatja a kormány s a most átdolgozás alá kerülő könyvtári szabályzatokat úgy módosítják, hogy ezentúl elégséges lesz a tanfelügyelőök jótállása is.

A *Rassegna Scolastica* a napokban nyílt kérdést intézett olvasóihoz, hogy a fiú- és leánygyermekök együttes oktatása az elemi iskolákban nem jár-e kellemetlenségekkel? A beérkezett vélemények az együttes tanítás ellen nyilatkoznak. Bianca *Brunelli* tanítónő szerint nemcsak hogy sok kellemetlenséggel jár, de abban kell keresni végtelen sok bajnak a forrását. Ha az elemi iskolának az a célja, hogy igazi jellemeket neveljen, igazi férfi- és női jellemeket, akkor tekintetbe kell venni a két nem különleges érzelmi világát, hajlamait, tevékenységét. Ebből szükségképen az következik, hogy ahol az osztályok vegyesek, ott a tanítótól egyugyanazon időben kettős munkát követelnek, ami pedig nem vezethet sikerre. Az ilyen iskolák olyan leányokat bocsátanak ki az életbe, akiket nem egészen sajátos jellemöknek és hivatásuknak megfelelően neveltek és olyan ifjakat bocsátanak szárnyra, akiket a férfias küzdelmekkel járó életre nem úgy készítettek elő, amint kellett volna. Számítsuk ehhez még azt a körülményt is, hogy a nevelés nagyon fogyatékos, mert ha a tanítóknak a növendék értelmi fejlettségéhez, természetéhez és még sok más egyéb pädagogiai követelményhez mértnek kell lenni, a nehézségek még jobban felszaporodnak, ha ugyanakkor a nemi különbségre is tekintettel kell lennünk. Egy másik tanítónő, Cesarina *Nocentini*, már határozottan kívánja a vegyes osztályok beszüntetését. A tanítási órák nem egyformán érdeklik a fiú- és leánygyermeköket, s erre a jelenségre különösen felhívja a figyelmet. Így pl. a nyelvi órákon az olyan olvasmányok iránt, melyek a családi életből vett csendes jeleneteket tárgyalják, inkább a leánygyermekök érdeklődnek, s feltűnő előszeretettel dolgozzák ki az ilyen tárgyú feladatokat; holott a fiúk eféleket nem szívesen hallgatnak s csak immel-ámmal dolgoznak ki. Amin nem is lehet csodálkozni, mert nem értenek hozzá s azért nem fordítanak rá akkora gondot, mint az olyan tételekre, amelyek inkább megfelelnek az ő természetüknek. Ha pedig inkább a fiúk hajlamainak megfelelő irányban halad a tanító, azt éri el, hogy a leánykák unatkoznak. Miután *Nocentini* az iskola életéből több találó gyakorlati példát említ állítása igazolására, hivatkozik a lépten-nyomon jelentkező nehézségekre, első sorban arra, hogy a kezdő tanítónők a vegyes osztályokban legtöbbször tanácstalanul állanak és pl. azt sem tudják, hogy mit is mondjanak azoknak a szülőknak, akik sűrűn elpanaszolják előttük, hogy milyen épületes jeleneteknek voltak szemtanúi az utcán, mikor fiúk és leányok felügyelet nélkül flirtelnek. Vidéken sokszor előfordul,

hogy a 10—11 éves fiúgyermek már «többet tud a tanítónő kisaszszonyánál». Igaz, úgymond, hogy manapság «tágra nyílt szemmel» jön világra a gyermek, de ha ez ellen már nem is lehet mit tenni, azt mégis meg kellene akadályozni, hogy leánytársaik előtt trágárságokat beszéljenek, azoknak szerelmes leveleket írogassanak, rájok kacintgassanak stb. Kit terhel a felelősség azért, hogy ilyen «viszonyok» tényleg az iskolában szövédnék a korán fejlett gyermekek közt? Benn az iskolában még ellenőrizhető a baj, de ami az iskolán kívül történik, azért a szülőket terheli a felelősség, úgyde a keze munkájából élő szegény anya napszámba jár s nem ügyelhet a gyermekére. A hasonló szellemben tartott többi nyilatkozatokból arra a következtetésre jut a szerkesztőség, hogy az együttes iskolázás mindenrendű iskolában nagy kellemetlenségekkel jár.

Végre úgy ahogy rendezték a kerületi *tanfelügyelők* fizetését. Ez évi január 26-án szentesítette a király az új törvényt. Fizetésük rendezése abban áll, hogy az I. osztályba sorozott tanfelügyelők fizetését évi 3000, a II. osztálybeliekét pedig 2500 lirára emelik. Az új rendezés folytán néhányan egyszerre 1000 lira fizetésemelésben részesülnek. A *Rass. Scolastica* idei január 26-iki száma közli az előléptetett 178 kerületi tanfelügyelő névsorát. Az új rangsorban egyes helyekre ezentúl érdemesebb tanítónőket fog kinevezni a kir. bizottság; néhány új állásra pedig pályázatot hirdetnek. Az állami nőnevelő-intézetek felügyelőnőit három évvel ezelőtt rendelkezési állományba helyezték, félfizetéssel úgy, hogy ezeknek a volt 2000 lira fizetésük egyszerre leolvadt havi 83 lira 33 fillérré. Ebből kell ma is tengődniök, mert nagy kérdés, hogy mikor nevezik ki az említett kir. bizottságot, mely hivatva lesz afelett dönteni, hogy közülök kiket tart alkalmasnak az új rangsorba leendő beosztásra s kiknek kell tovább tengődniök az eddigi gyarló díjazásból, míg jobbra. vagy balra nem dől a sorsuk.

A néptanítók iskolába járó *árváiról* eddig nagyon mostohán gondoskodott állam és társadalom; körülbelül alig tettek értök valamit. Legalább erre kell következtetnünk abból a hirből, melyet a *Rass. Sc.* f. é. január 26-iki számában olvasunk, ahol az áll, hogy Olaszország összes tanítóinak egynapi fizetését visszatartják az elemi iskolai tanítók árváinak javára. Még pedig február havában vonják le, mert úgymond — ez a hónap a többinél rövidebb levén, a tanítók nem érzik úgy meg azt a kis áldozatot, amelyet árváik érdekében kell hozniök.

Eddig az volt a szokás, hogy 40 évi szolgálat után a tanítók *arany érmet* kaptak, de ezentúl egyelőre megszűnik a rendjel-eső, mert amint a *Rass. Sc.* ez évi febr. 2-iki számában mondja, — kimerült az alap és az elismerést papirosból készült okmány alakjában nyújtják át a népoktatás veteránjainak. Az illetékes hatóságoktól eddig

körülbelül 300 fölterjesztés érkezett be a minisztériumba kitüntetésre. Csakhogy ezek már nem tűzhetnek arany érmet a mellőkre, hanem legfeljebb egy «művészi kivitelű rajzokkal díszített» ív papiroost rámásztathatnak be. Az egyik kedélyes kartárs arra kéri a kegyes kormányt, hogy a művészi kivitelű rajzokat mellőzze, ahelyett inkább egypár valóságos szafaládét csomagoltasson a diplomákba és úgy küldesse el rendeltetési helyekre. A becsülettel megfutott hosszú pálya boldogító öntudata mellett így tán kapósabb lesz a papíros, meg a rábiggyesz-tendő divatos frázisok árja.

Cs. Papp József.

*

Lehrproben und Lehrgänge aus der Praxis der Gymnasien und Realschulen. Herausgegeben von Prof. Dr. W. Fries, in Halle und Prof. Dr. R. Menge in Oldenburg. (1904. I—IV. füzet.)

A «Lehrproben und Lehrgänge» c. folyóirat, melynek mintájára az «Országos középisk. tanáregyesület» — hivatalos organumának — a «Közlönynek» mellékletéül hasonló irányu folyóiratot szándékozik kiadni, Németország egyik legelterjedtebb és a gyakorlati pädagogiai kérdések fejtegetésére legbecsesebb organuma, most fejezte be 20-ik évfolyamát. Ezen folyóirat mult évi I—IV-ik számában található legérdekesebb cikkeit akarom ismertetni.

1. szám. Neubauer Frigyes landsbergi tanár «Bismarck's Reden im Unterricht der Prima» c. cikkében Bismarck összegyűjtött beszédei alapján kimutatja, mily nagy hatással lehetnek e nagy államférfiu beszédei a nemzeti öntudat ébrentartására, hisz Bismarck személye és egyénisége Németország egységének legszebb szimboluma. Cikkíró részletesen tárgyalja e beszédeket és kimutatja mikép érhető el e beszédok segítségével az, hogy Bismarck beszédeinek alapján e statusférfiu nem csak mint politikus, hanem mint ember, de főleg mint stilisztza maradjon meg a tanulók élénk emlékezetében. Dr. Huther A. heidelbergi tanár «Die ästhetische Bildungsaufgabe des klassischen Unterricht's» c. hosszabb tanulmányban panaszkodik, hogy a régi klasszikus olvasmányok tárgyalása nem annyira aesthetikai magyarázatra, mint inkább a nyelvtani formák alapos megértésére és az átvett olvasmányok tartalmának visszaadására használtatik fel. Fölsorolja Homer művei alapján ama szempontokat, melyek szerint e görög klasszikus írónak művei magyarázandók. Cikkíró végül megígéri, hogy egy külön cikkben a legujabb irodalmi művekből vett példák alapján ki fogja mutatni, hogy ezekben a művekben is a költői produkció ugyanazon törvényei térnek vissza, a melyeket Homer saját műveiben szem előtt tartott. «Zum Streite für und wider philosophische Propädeutik» c. cikkében dr. Gössgen görilitzi tanár methodikus útbaigazításokat közöl, mikép tárgyalandó a logika, a psychologia, az aesthetika, az ethika, a meta-